

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมทางจริยธรรมเพื่อรองรับการประกันคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การประกันคุณภาพการศึกษา
3. มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก
4. ความหมายของจริยธรรม
5. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมและการเสริมสร้างปลูกฝังจริยธรรม
6. การวัดจริยธรรม
7. เกณฑ์ปกติ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 : 1-8)

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

1.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนด จุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

1.3 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เสนอเป็นภาพรวมดังนี้

ตาราง 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	การศึกษาภาคบังคับ			
	การศึกษาขั้นพื้นฐาน			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	○	○	○	○
คณิตศาสตร์	○	○	○	○
วิทยาศาสตร์	○	○	○	○
สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	○	○	○	○
สุขศึกษาและพลศึกษา	□	□	□	□
ศิลปะ	□	□	□	□
การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี	□	□	□	□
ภาษาต่างประเทศ	□	□	□	□
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	△	△	△	△
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่าปีละ 1,200 ชม.

ที่มา กรมวิชาการ, 2545 : 8

หมายเหตุ

○ สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา

□ สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน

△ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

ทั้งนี้สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

2. การประกันคุณภาพการศึกษา

2.1 ความหมายของคุณภาพ

คำว่า “คุณภาพ” ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่าคุณภาพไว้หลายท่าน ดังเช่น องค์กรอนามัยโลกได้นิยามความหมายของ คุณภาพ หมายถึง คุณลักษณะ และคุณสมบัติรวมทั้งหมดของผลผลิต หรือบริการที่เป็นไปตามความต้องการที่กำหนดไว้ชัดเจนหรือตามแนวที่แฝงไว้ (วิฑูรย์ สิมะ โชคดี, 2541 :3)

สมศักดิ์ สินธุระเวช (2542 : 45) ได้ให้ความหมายว่า คุณภาพ หมายถึงการทำให้ลูกค้าพึงพอใจด้วยการทำให้ความต้องการ และความสมหวังของลูกค้าได้รับการตอบสนอง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 7) ที่ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ หมายถึงภาวะหรือสภาพที่เป็นคุณ หรือเป็นคุณประโยชน์ในทางธุรกิจและอุตสาหกรรม ถือว่าลูกค้า หรือ ผู้บริโภคสำคัญ จึงให้นิยามความหมายว่า คุณภาพ คือสภาพที่เป็นคุณประโยชน์และทำความพึงพอใจแก่ลูกค้า สุวรรณิ แสงมหาชัย (2539 : 13) กล่าวว่า คุณภาพ หมายถึง คุณลักษณะและคุณสมบัติผลผลิตหรือบริการที่ผู้บริโภคต้องการ

ไฟเกนบาม (Feigenbum อ้างถึงใน สมศักดิ์ สินธุระเวช, 2542 : 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ หมายถึง สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเงื่อนไขลูกค้า (การใช้งานและราคา) ซึ่งสอดคล้องกับ แซลลิส (Sallis, 1993 : 22-23) ที่กล่าวว่า คุณภาพ หมายถึง ความสมบูรณ์แบบซึ่งใกล้เคียงกับความดี ความงาม ความจริง ที่แสดงถึงควมมีมาตรฐานสูงสุด นอกจากนี้คุณภาพ ยังมีความสัมพันธ์กัน 2 ด้าน คือ ด้านผู้ผลิต คุณภาพ หมายถึง ตรงตามมาตรฐาน และด้านผู้บริโภค หมายถึง ตรงตามความต้องการ ทากูชิ เอต ซาเยด และเซียง (Taguchi, Elsayed and Hsiang, 1989 : 2) ได้นิยามคำว่าคุณภาพในแง่ของความสูญเสียที่สินค้าทำให้เกิดกับสังคมน้อยที่สุดนับแต่สินค้านั้นออกสู่ตลาด

กล่าวโดยสรุปก็คือ คุณภาพ หมายถึง คุณลักษณะ และคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ได้มาตรฐานและทำให้ลูกค้าพึงพอใจ ซึ่งแตกต่างกันไปตามความรู้สึก หรือความต้องการของผู้ใช้หรือลูกค้า

สำหรับคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตร (ปฏิพัทธ์ สุวรรณศรี, 2539 : 2)

2.2 ความหมายของการประกันคุณภาพ

คำว่า “การประกันคุณภาพ” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Quality Assurance คำว่า “การประกัน” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Insurance ส่วน Assurance แปลว่าการให้ความมั่นใจ ดังนั้นคำว่า Quality Assurance จึงมีนักการศึกษาส่วนใหญ่ให้หมายถึงการประกันคุณภาพ สำหรับความหมายของการประกันคุณภาพได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อุทุมพร จามรมาร (2544 :1) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพ ว่าเป็นการให้ความมั่นใจแก่ประชาชนว่า ผลผลิตของหน่วยงานน่าจะมีคุณภาพ โดยการให้ข้อมูลสารสนเทศ หลักฐานว่าทุกคนในหน่วยงานปฏิบัติงานอย่างไร ได้ประสิทธิภาพตรงตามขั้นตอนมาตรฐานการปฏิบัติงาน และคาดว่าผู้ใช้บริการน่าจะได้รับความพอใจ

บรรจง จันทมาศ (2539 : 2) ได้กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่วางไว้ จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าจะได้ผลงานที่มีคุณภาพตามลักษณะที่พึงประสงค์

สงบ ลักษณะ (2541 : 2) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพคือ การวางแผนและการปฏิบัติของหน่วยผลิตที่มุ่งจะผลิตสิ่งที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้ใช้ผลผลิต สอดคล้องกับ วันชัย ศิริชนะ (2539 : 10) ที่กล่าวว่า การประกันคุณภาพคือ การทำกิจกรรมใด ๆ สะท้อนถึงความมีคุณภาพ

สุนทร โสคติพันธุ์ (2541 : 52) ได้เสนอว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การจัดระบบบริหารวิชาการในมหาวิทยาลัย/สถาบันเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการกำหนดคุณภาพ การสร้าง การรักษา การติดตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิต และการปรับปรุงคุณภาพงานเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

จากความหมายดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การวางแผนเพื่อปฏิบัติการใด ๆ ที่จะให้ได้มาซึ่งผลงาน หรือผลผลิตที่มีคุณภาพตามความต้องการหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใช้

2.3 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

ได้มีผู้ที่ให้ความหมายของคำว่า “การประกันคุณภาพการศึกษา” ไว้หลายท่านดังนี้ ไพฑูรย์ สินถาวรค์ (2539 :5) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารการศึกษาตามปกติที่มุ่งหวังให้ดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2541 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าโรงเรียนเอกชนมีแนวการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการ นโยบาย และจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐและ โรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน สอดคล้องกับ อุทุมพร จามรมาร (2544 : 1) ที่ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน (เจ้าของเงินภาษี) ว่าทุกคนในสถานศึกษา ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อผลผลิตจะได้มีคุณภาพและสาธารณชนมั่นใจว่านักเรียนน่าจะมีคุณภาพตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

สมศักดิ์ ตินุระเวชญ์ (2539 : 2) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐานผลัดกันให้ได้มาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2539 : 13) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การกำหนดมาตรฐานให้สูงแล้วเข้าถึงมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ โดยประเมินความสำเร็จของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานตามหลักสูตร การมีเป้าหมายชัดเจนและการกำหนดระบบ 2 ระบบ คือ ความรับผิดชอบต่อ (Accountability) และการวัดผล (Measurement) จะเป็นเครื่องกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและความคาดหวัง

เข็มทอง ศิริแสงเลิศ (2540 : 33) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า หมายถึง การรับประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารงานของโรงเรียนว่า ได้มีการวางแผนการทำงานและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลผลิตของโรงเรียน มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานทางการศึกษา และตรงตามความต้องการของผู้รับบริการ ได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับ สงบ ถักษณะ (2541 : 2) ที่กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการวางแผนและกระบวนการจัดการ ของผู้ที่รับผิดชอบต่อจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่า จะพัฒนาผู้เรียนให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่ระบุไว้ในหลักสูตรและตรงกับความมุ่งหวังของสังคม และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 2) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้นั้นจะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2541 : 12) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบที่สร้างความมั่นใจต่อสังคม ผู้ปกครองและชุมชน ว่าสถานศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

จึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการยกมาตรฐานของสถานศึกษาให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เกี่ยวข้องว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2542 : 3-4) ได้กล่าวถึงกระบวนการสำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในเพื่อการพัฒนาคุณภาพเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย

- 1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาตรฐาน

การศึกษาระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา กำหนดมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ และจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาไว้ เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยกระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษาและ/หรือต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดทำแผนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ ในด้านการพัฒนาหลักสูตร สื่อ การพัฒนาครูและการวัดประเมินผล เป็นต้น โดยเน้นระบบและกลไกการปฏิบัติงานตามแผนติดตาม กำกับ การดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และ/หรือต้นสังกัดและกระทรวงศึกษาธิการเพื่อ ยืนยัน ช่วยเหลือ สนับสนุน เฝ้าระวัง ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมุ่งไปสู่มาตรฐานที่ต้องการดังนี้

2.1 การตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานทั้งระบบด้วยตนเองของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และรายงานผลต่อ ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

2.2 การตรวจสอบและทบทวนการศึกษาของสถานศึกษาโดยเขตพื้นที่การศึกษา และ/หรือต้นสังกัด เพื่อส่งเสริม สนับสนุนและ/หรือใช้มาตรการในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อประเมินและรับรองว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2541 : 81-83) ได้จำแนกองค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ 2 ส่วน คือ

1. การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การควบคุมคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยการดำเนินงานของสถานศึกษาเอง กระบวนการประกันคุณภาพภายในประกอบด้วย

1.1 การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) เป็นส่วนที่สถาบันจะต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในขององค์ประกอบต่างๆ ในการควบคุมคุณภาพภายในนั้น ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและดำเนินถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่คิดว่าจะมีผลต่อคุณภาพ โดยใช้หลักการควบคุมคุณภาพที่เหมาะสม พร้อมทั้งมีระบบตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการภายในด้วย

1.2 การตรวจสอบคุณภาพ หมายถึง (Quality Auditing) การตรวจสอบและการ

คำเนิการของระบบควบคุมคุณภาพภายในที่สถาบันได้จัดให้มีขึ้น โดยเป็นการตรวจสอบเชิงระบบ มุ่งเน้นการพิจารณาว่า สถาบันได้มีระบบการควบคุมคุณภาพหรือไม่ การจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่าง มีประสิทธิภาพ

1.3 การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) หมายถึง กระบวนการประเมินผลการ ดำเนินงานในภาพรวมว่า เมื่อมีการใช้ระบบการประกันคุณภาพ หรือระบบควบคุมคุณภาพแล้ว ได้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพมากน้อยเพียงใด

2. การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การดำเนินงานตามระบบควบคุมคุณภาพภายใน พร้อมทั้งการตรวจสอบและประเมินผลทั้งระบบโดยหน่วยงานภายนอก เพื่อประกันว่าสถานศึกษา ได้ดำเนินการตามภาระกิจหลักได้อย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน กระบวนการประกันคุณภาพ ภายนอกประกอบด้วย

2.1 การตรวจสอบคุณภาพ ที่ผ่านกระบวนการประกันคุณภาพภายใน

2.2 การประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภายนอก

2.3 การให้การรับรอง เมื่อผลการประเมินคุณภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 3-4) ได้กล่าวถึงกระบวนการ ดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่ คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต บัณฑิตและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารทางการศึกษาและสนับสนุน ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติ ในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนและการจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อ ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน

2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบ คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนการศึกษาของโรงเรียน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา

สรุป องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. การประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

1.1 การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นแนวทางการปฏิบัติที่นำสถานศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วยการดำเนินงานที่สำคัญคือ การกำหนดมาตรฐานด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน การควบคุมคุณภาพการศึกษาเป็นระบบการควบคุมภายในของสถานศึกษาซึ่งจะต้องดำเนินการจัดอย่างเป็นระบบและคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา

1.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นแนวปฏิบัติในการตรวจสอบการดำเนินงานตามขั้นตอนการควบคุมคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาได้จัดให้มีขึ้นภายในสถานศึกษา โดยมุ่งพิจารณาว่าสถานศึกษาได้มีระบบการควบคุมคุณภาพหรือไม่ ใช้ระบบที่ได้พัฒนาขึ้นเพียงใด และมีขั้นตอนการดำเนินงานที่เชื่อถือได้หรือไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ประกอบด้วยการดำเนินงานที่สำคัญคือ การประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาและการจัดทำรายงานของสถานศึกษาต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การติดตามตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาตรการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.3 การประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นแนวปฏิบัติในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาเมื่อมีการใช้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยบุคลากรในสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น ประกอบด้วยการดำเนินงานที่สำคัญคือ การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม การช่วยเหลือสถานศึกษาที่ไม่ผ่านการประเมิน การรายงานผลการประเมินสู่สาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การประกันคุณภาพภายนอก ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญคือ

2.1 การตรวจสอบคุณภาพที่ผ่านกระบวนการประกันคุณภาพภายใน

2.2 การประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภายนอก ที่มีหน้าที่ตรวจสอบและประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา

2.3 การให้การรับรอง เมื่อผลการประเมินคุณภาพผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

3. มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก

คำที่มักพบและเกี่ยวข้องกับมาตรฐานมีอยู่เสมอ 3 คำ คือ มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และระดับคุณภาพ ทั้ง 3 คำนี้มีความหมายต่างกันอยู่ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : 1-2)

มาตรฐาน หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นสภาพปัจจัย วิธีการ วิธีการดำเนินงาน หรือผลผลิตที่มีคุณภาพ

ตัวบ่งชี้ หมายถึง ลักษณะที่บ่งบอกสภาพหรือคุณสมบัติในแต่ละมาตรฐาน

ระดับคุณภาพ หมายถึง ประเด็นที่ใช้ในการพัฒนาและตัดสินคุณภาพของสภาพ หรือการปฏิบัติในแต่ละตัวบ่งชี้ ซึ่งมีข้อพิจารณาและการให้ระดับคุณภาพหลายระดับ เรียงจากน้อยไปมาก หรือจากต่ำไปสูงก็ได้ ตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 11) ที่ให้ความหมายคำทั้ง 3 คำนี้ ดังนี้

มาตรฐาน หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์ซึ่งระบุถึงสภาพปัจจัย วิธีการดำเนินงานหรือสภาพผลผลิตที่มีคุณภาพและต้องการให้เกิดขึ้นทุกโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรที่บอกสภาพหรือคุณสมบัติในแต่ละมาตรฐาน

ระดับคุณภาพ หมายถึง ประเด็นที่ใช้พิจารณาและตัดสินคุณภาพในแต่ละตัวบ่งชี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็นแนวทางให้หน่วยงานและสถานศึกษานำมาพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการในคราวประชุมเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2543 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา, 2544 : 42-47)

มาตรฐานการศึกษามีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข

2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน

3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน

มาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ เป็นทิศทางให้สถานศึกษาที่มีศักยภาพ และมีความพร้อมได้มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกในระยะต่อไป สำหรับในช่วง 5 ปีแรก หรือรอบแรกของการประเมิน ได้มีการคัดเลือกมาตรฐานมาเพียง 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ เพื่อใช้ในการประเมินภายนอก ดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวบ่งชี้

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามระเบียบและหลักการเบื้องต้นของแต่ละศาสนา
2. ซื่อสัตย์สุจริต (และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สำหรับระดับอาชีวศึกษา)
3. มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
4. ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ อย่างประหยัดและคุ้มค่า)

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

1. สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด
2. สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างสันติและมีความถูกต้องเหมาะสม
3. มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้

1. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา/หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคม คอมพิวเตอร์ และ วิชาเฉพาะสาขาสำหรับอาชีวศึกษา)
2. มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

1. มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุ-ผล
2. รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาน

ศึกษา

- 3.สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

1. สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ
2. ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงานอย่างมีความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง
3. สามารถทำงานเป็นทีม (ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือ ยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม)
4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขภาพดี สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้

- 1.มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. ร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อนและบุคคลทั่วไป
4. รู้จักดูแลสุขภาพ และป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ
5. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา ไม่เสพสิ่งเสพติด และปลอดจากสิ่งมอมเมา

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ตัวบ่งชี้

1. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหารชัดเจน
2. มีปรัชญา แผนพัฒนา/ธรรมนูญสถานศึกษา แผนการดำเนินงานของสถานศึกษา และตัวชี้วัดความสำเร็จ
3. มีการปฏิบัติตามแผน
4. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม
5. มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลเปรียบเทียบกับเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
6. มีระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน
7. มีการบันทึกและรายงานผลการประเมิน
8. มีการนำข้อมูลและผลการประเมิน ไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาสถานศึกษา
2. มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา และชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน
3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
4. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติและสนองความต้องการของผู้เรียน
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัด

การเรียนการสอน

5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะ และกีฬา
7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
9. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ
ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
2. ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง
3. ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียน
เป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
2. ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอนและนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ

มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ
ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความถนัด/ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ
2. มีจำนวนครูตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่
 เอื้อต่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้

1. มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษา
 และความต้องการของท้องถิ่น
2. มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

จะเห็นว่ามาตรฐานในการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก ประกอบด้วย 14
 มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยมาตรฐานด้านผู้เรียน 7 มาตรฐาน มาตรฐานด้านกระบวนการ 3
 มาตรฐาน และมาตรฐานด้านปัจจัย 4 มาตรฐาน สถานศึกษาจะต้องเตรียมความพร้อมในการสร้าง
 แบบประเมินตามมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อยกระดับของสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่
 กำหนด ในการนี้ผู้วิจัยได้เลือกสร้างแบบประเมินมาตรฐานด้านผู้เรียน ซึ่งเป็นตามมาตรฐานที่ 1 คือ
 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินครอบคลุมทั้ง 4
 ตัวบ่งชี้ เพื่อจะได้ประเมินจริยธรรมของนักเรียนได้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่ 1 และยังเป็นการพัฒนา
 จริยธรรมของนักเรียนในระดับต่อไป

4. ความหมายของจริยธรรม

4.1 ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

ความหมายของคุณธรรม

คำว่าคุณธรรม แยกออกเป็น 2 คำ คือ “คุณ หมายถึง ความดีความเกื้อกูล อุปการะ”
 และ “ธรรม หมายถึง คุณความดี ความชอบ ความประพฤติ” เมื่อนำคำ 2 คำนี้มารวมกันเป็น
 “คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางจิตใจ ที่มีความดีมีการกระทำแสดงออกให้เห็นทางกายและ
 วาจา” (สาโรจน์ บัวศรี, 2527 : 3-5)

เพลโต (Plato) เสนอทรรศนะว่า คนทั่วไปเข้าใจความหมายของคุณธรรมมีลักษณะเป็น
 ความเห็น ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว ควรมีความรู้ในคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนั้น คุณธรรมควร
 ตั้งอยู่บนความรู้ ในทรรศนะของเพลโต คุณธรรมที่สำคัญมี 4 ประการ คือ

1. คุณธรรมของเหตุผล โดยใช้ปัญญาคิดพิจารณาว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควร
 ประพฤติ อะไรไม่ควรประพฤติ
2. คุณธรรมของความกล้าหาญ เกี่ยวกับความเข้มแข็งของจิตวิญญาณ สามารถรู้ว่าอะไร

ควรกล้า อะไรไม่ควรกล้า เช่น ความกล้าตายเพื่ออุดมการณ์อันสูงส่ง กล้าเสี่ยงต่อการถูกใส่ร้ายการ
เข้าใจผิด ด้วยความมั่นใจว่าตนคิดและกระทำถูกต้องแล้ว เป็นต้น

3. คุณธรรมของการรู้จักประมาณตน เป็นการรู้จักควบคุมจิตใจตัวเองให้อยู่ในความพอดี
รู้จักความข่มใจ ไม่ก้าวก่ายสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น

4. คุณธรรมของความยุติธรรม เป็นธรรมที่มีความสัมพันธ์กับคุณธรรม 3 ประการแรก
นั้น นอกจากนี้เกี่ยวกับการให้สิ่งต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมกับสถานภาพของบุคคล คำนี้ถึงความ
เสมอภาค

อริสโตเติล (Aristotle) ให้คำนิยามของคุณธรรมว่า เป็นลักษณะจิตที่มีความมั่นคง มี
ความสัมพันธ์กับปัญญาเป็นการปฏิบัติสายกลางด้วยเหตุผล ในการปฏิบัติทางสายกลางในที่นี้คือ
เป็นการกระทำอยู่ในความพอเหมาะพอดี ไม่หย่อนยานหรือดิ่งเกินไป เมื่อพิจารณาพรรณนะของ
อริสโตเติล

คุณธรรมได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. คุณธรรมทางศีลธรรม เป็นจิตสำนึกมีมโนธรรม เป็นการเลือกตัดสินใจกระทำอย่าง
อิสระตามความพอใจ ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับให้กระทำ การปฏิบัติตนให้อยู่ในทางสายกลาง หรือ
การรู้จักประมาณตน ถือเป็นคุณธรรมทางศีลธรรม

2. คุณธรรมทางปัญญา เป็นการกระทำอาศัยปัญญา มีความรอบรู้และการค้นพบความ
จริง โดยพิจารณาคำนี้ถึงเหตุผลว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

พรรณนะเกี่ยวกับสติปัญญาของอริสโตเติล มีความสอดคล้องกับเพลโต เพลโตให้
พรรณนะว่าคุณธรรมต้องประกอบด้วยความรู้ในสิ่งนั้น ๆ ที่จะทำกับความรู้อันไม่สามารถแยกออกจาก
กันได้แต่มีอะไรสิ่งเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ความกล้าหาญ ความพอดี ความยุติธรรม และการปฏิบัติหน้าที่
ที่ทางศาสนา เป็นต้น เราจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องคุณสมบัติร่วมของคุณธรรมแต่ละอย่าง ถ้าเราไม่มี
ความรู้ เราจะรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งใดเป็นคุณธรรม ถ้ากำลังกระทำอยู่ไม่รู้สิ่งนั้นเป็นคุณธรรม ก็เท่ากับ
ว่าทำไปโดยขาดคุณธรรม

คุณธรรม หมายถึง ภาพคุณงามความดี (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2539 : 189)

คุณธรรม หมายถึง ความเชื่อของบุคคลส่วนใหญ่ซึ่งยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและส่งเสริม
ให้สมาชิกในสังคมทำความดีและสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม (กรมสามัญศึกษา, 2529 : 1)

คุณธรรม หมายถึง ทศนคติทางด้านศีลธรรมเป็นสภาพของจิตที่ดีเป็นกุศลและเป็น
พื้นฐานของพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น สภาพของจิตที่ดีมีคุณธรรมนี้เกิดขึ้นได้ก็
เพราะจิตรู้จักความจริง ความดี และความงาม (วิระ บำรุงรักษ์, 2523 : 131)

คุณธรรม หมายถึง คำสั่งสอนในศาสนา คือศีลธรรม เป็นการให้ละเว้นการเบียดเบียน
ตนเองและผู้อื่น (สาโรจน์ บัวศรี, 2526 : 18-19)

กู๊ด (Good, 1959 : 599) ได้ให้คำนิยามคุณธรรม มี 3 นัย คือ

1. ความดีอันประเสริฐแห่งอุปนิสัย หรือพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นนิสัยเคยชิน
2. เป็นการเลือกตัดสินใจกระทำเกิดจากจิตสำนึกความดี ความถูกต้องทางศีลธรรม และเป็นการกระทำซ้ำ ๆ หลายครั้ง อาศัยพลังใจและเหตุผล
3. เป็นคุณภาพชนิดหนึ่ง ตามความคิดของสังคมเป็นมาตรฐานและความประพฤติทางศีลธรรม

จากที่กล่าวมาความหมายคุณธรรมของบุคคลต่าง ๆ อาจสรุปได้ว่า คุณธรรมมีลักษณะเป็นนามธรรม มีความรู้ตึกนึกคิดด้านคุณงามความดี สะสมอยู่ในจิตใจมาเป็นเวลานานมีความประพฤติดีงามที่ได้กระทำจนเป็นนิสัย เป็นคุณภาพของจิตใจเกี่ยวข้องกับจริยธรรมตามมาตรฐานของสังคมและความประพฤติทางศีลธรรม คุณธรรมส่วนบุคคล เช่น การรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ การรู้จักประมาณตน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ คุณธรรมทางปัญญา เป็นคุณงามความดีมีความเข้าใจของนักปราชญ์อาศัยปัญญาคิดวิเคราะห์ให้เข้าใจลักษณะคุณธรรมเป็นอย่างไร และคุณธรรมทางศีลธรรม เป้าอุดมคติอันสูงสุดมีความดีพิเศษทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เข้าใจปฏิบัติตนให้มีความสุขตามธรรมชาติได้ เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวบุคคล เป็นคุณธรรมทางศาสนา

ขอบข่ายของคุณธรรม

คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยจิตสำนึกของจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ (กรมสามัญศึกษา, 2529 : 1)

1. คุณธรรมแบบทาส เป็นลักษณะคุณธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้ที่ทรงไว้ซึ่งคุณงามความดี เช่น ถือตามแบบอย่างที่ดีจากผู้อาวุโส ถือแบบอย่างที่ดีจากผู้บังคับบัญชา
2. คุณธรรมแบบนาย เป็นลักษณะคุณธรรมที่ยึดตามมโนธรรมของตนเองที่ตนเห็นว่าถูกต้องและดี โดยให้สอดคล้องกับปทัฏฐานของสังคมและมีลักษณะเป็นสากล

ดังนั้นผู้มีคุณธรรม หมายถึง ผู้มีการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดีงามและสามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้ถูกต้องและเป็นธรรม สอดคล้องกับหลักธรรมหรือคำสอน ซึ่งสามารถจำแนกความถูกผิดได้ สามารถอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้องมีสติสัมปชัญญะ ความรับผิดชอบชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีอุปนิสัยความตั้งใจและเจตนาที่ดีงาม

ความหมายของจริยธรรม

คำว่าจริยธรรม (Morality) เป็นคำที่มีความหมายกว้างที่สุดในบรรดาคำที่เกี่ยวกับ